

Bijlage 1: Samenvatting en appreciatie eerdere onderzoeken grensoverschrijdende voordelen

De afgelopen 4 jaar, zijn er meerdere onderzoeken gedaan naar de (historische) voordelen van grensoverschrijdende integratie. Twee onderzoeken, één van Strategy& en één van E-Bridge zijn eerder met de Tweede Kamer gedeeld.¹ Deze studies richtten zich hoofdzakelijk op het verleden. In deze bijlage wordt daarom korter stilgestaan bij de conclusies van deze onderzoeken.

Onderzoek 'TenneT; markt, organisatie en eigendom' door Strategy& (2018)

Strategy& heeft onderzoek gedaan naar de optimale inrichting van het Noordwest-Europese hoogspanningsnet en de vraag of de huidige integratie tussen TenneT Nederland en TenneT Duitsland meerwaarde biedt voor de Nederlandse publieke belangen (leveringszekerheid, betaalbaarheid en duurzaamheid). Ten aanzien van het eerste onderwerp concludeerde Strategy& dat – als gevolg van de energietransitie – elektriciteit over grotere afstanden getransporteerd moet gaan worden en dat integratie tussen elektriciteitsnetwerken en -markten wenselijk is. In deze samenvatting wordt echter de focus gelegd op de conclusies van Strategy& ten aanzien van de meerwaarde van organisatorische integratie voor Nederland.

Strategy& heeft beargumenteerd dat er behalve door marktintegratie ook door organisatorische integratie van Transport- en System Operators (TSO's) voordeel kon worden behaald. Volgens Strategy& kon er optimalisatie van interconnectiecapaciteit en van systeemdiensten plaatsvinden en netwerkverbindingen konden efficiënter worden gepland. Ook de kosten van een geïntegreerde TSO zouden lager zijn door schaal- en scopevoordelen. Zonder het expliciet te formuleren gaf Strategy& daarmee aan dat organisatorische integratie meerwaarde heeft voor Nederland, ook al werd genoemd dat die effecten deels ook kunnen worden gerealiseerd via harmonisatie van energiebeleid en regulering. Strategy& gaf daarnaast aan dat een land met een grote netbeheerder ook meer (strategische) invloed op de beleidsvorming kan hebben en zo indirect het Nederlandse publieke belang kan dienen. Dit voordeel wordt door Strategy& wel genuanceerd: internationaal actieve netbeheerder dienen rekening te houden met de belangen van hun stakeholders in de verschillende landen waar ze belangen hebben en deze kunnen met elkaar conflicteren.

Bij dit onderzoek was er sprake van een onafhankelijke begeleidingscommissie die als opdracht had om zorg te dragen voor een goed onderzoeksproces en om de doelgerichtheid, breedte, diepgang, objectiviteit, tijdigheid en bruikbaarheid van het onderzoek te borgen en op basis van het eindrapport een verslag uit te brengen aan de opdrachtgevers. De belangrijkste kritiek van de begeleidingscommissie was dat de positieve effecten volgens hun inschatting ook buiten organisatorische integratie om via markt(integratie), harmonisatie van regelgeving en beleid en verdere optimalisatie van het elektriciteitssysteem konden ontstaan.

Onderzoek 'Organizational integration between TenneT NL and TenneT GER' door E-Bridge (2019)

Het Strategy&-onderzoek had een 'top-down' benadering waarbij organisatorische voordelen en hun waarde werden herleid van macro-economische data. De studie door E-Bridge had daarentegen een 'bottom-up'/case study benadering om historische voordelen van organisatorische integratie te identificeren en kwantificeren (gedetailleerd) en potentiële toekomstige synergiën te identificeren (globaal).

E-Bridge heeft geconcludeerd dat kennisoverdracht en leereffecten binnen de organisatie hebben geleid (en nog steeds leiden) tot kostenbesparingen bij investeringsprojecten in Nederland, bijvoorbeeld bij het net op zee en gelijkstroom-interconnectoren. Daarnaast heeft het geïntegreerde TenneT, volgens E-Bridge, als initiatiefnemer bijgedragen aan markt- en systeemintegratie. Hierdoor is de leveringszekerheid en betaalbaarheid van elektriciteit verbeterd. E-Bridge constateerde dat een deel van de door TenneT bewerkstelligde activiteiten op het gebied van marktintegratie vooruitliep op de Europese wetgeving op dat vlak. Hierdoor zijn voordelen voor de Nederlandse markt eerder gerealiseerd dan voor andere landen en heeft de integratie, die op veel vlakken gunstig is voor Nederland, verdergaand vorm gekregen. Volgens E-Bridge hadden veel van deze voordelen zich inmiddels vertaald in wet- en regelgeving.

¹ Kamerstukken II 2018-2019, 28165, nr. 305.

Ook zag E-Bridge nog ruimte voor TenneT om in de toekomst verder te profiteren van TenneT's aanwezigheid in zowel Nederland als in Duitsland. Zij zagen een belangrijke rol voor het geïntegreerde TenneT weggelegd in de energietransitie op het gebied van innovatie, digitalisering en sectorkoppeling (bijvoorbeeld de conversie van elektriciteit naar gas voor opslag- en transportdoeleinden). Daarnaast zag E-Bridge, net als Strategy&, nog potentieel om kostenvoordeel te behalen, bijvoorbeeld door standaardisatie van processen over een groter geografisch gebied. De omvang van deze toekomstige voordelen achtte E-Bridge lastig te bepalen, omdat niet in te schatten was welke grote innovaties nog zouden komen. E-Bridge concludeerde daarnaast dat het lastig is nadelen van de integratie te kwantificeren voor de Nederlandse energieconsument. Over een organisatorische splitsing gaf E-Bridge enerzijds aan dat veel gerealiseerde voordelen inmiddels vertaald zijn naar wet- en regelgeving, waardoor deze voordelen behouden zouden blijven. Anderzijds gaf E-bridge aan dat dit niet voor alle integratievoordelen geldt en zag E-Bridge nog toekomstig potentieel, dat bij een organisatorische splitsing verloren zou gaan. De E-Bridge-studie heeft eventuele toekomstige synergievoordelen niet in meer detail onderzocht.